

trafia jednocześnie w sedno pytań o kondycję współczesnego Kościoła. Z jednej strony odpowiada na trendy idealizujące Kościół pierwotny w konfrontacji z doświadczeniem współczesnych trudności, z drugiej jest żywym przywołaniem podstaw konstytuujących Kościół. Sugerują one reformę nie polegającą na ruchu wstecz, ale na powrocie do „formy” Kościoła – tożsamości opartej na Słowie Chrystusa i wspólnocie (por. s. 13-14). Refleksja autora zawiera w sobie elementy eklezjologii *communio* i koncepcji Kościoła Ludu Bożego, nie ucieka w krytyczne spojrzenie na Kościół współczesny, lecz czytelnikowi pozostawia możliwość konfrontacji treści z rzeczywistością i jakby uprawnia do samodzielnego wyciągania wniosków. Korzystne dla całości publikacji byłoby krótkie końcowe podsumowanie o charakterze kompendialnym, którego, niestety, brak. Jednym z wielu walorów jest na pewno przystępny język, co może być zasługą rzetelnego tłumaczenia, a sama treść jest ułożona w atrakcyjny sposób. Książka Gianfranco Ravasiego może być propozycją podsumowującą studium eklezjologii nowotestamentalnej, choć autor nie stawiał sobie za cel wyczerpującej prezentacji tego tematu. Co istotne, sama lektura skłania nie tylko do zaakceptowania współczesnego Kościoła, ale patrzenia z nadzieją na jego obecną sytuację.

Ks. Krzysztof Golas

Bp Jacek Jezierski, *Maryja początkiem nowego świata. Zarys mariologii katolickiej*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2012, ss. 120.

Maryja początkiem nowego świata. Zarys mariologii katolickiej – to kolejna naukowa próba ukazania postaci Maryi. Podjął się jej warmiński biskup pomocniczy Jacek Jezierski, specjalista w zakresie historii dogmatu, który pracę doktorską w tej dziedzinie obronił na Wydziale Teologii KUL w 1986 roku, a w którego dorobku naukowym znajduje się kilka prac dogmatycznych, m.in. *Chrystologia*, w Serii Teologicznej, pod redakcją ks. dr. Jana Guzowskiego, wydawana w olsztyńskim Wydawnictwie „Hosianum”. Ks. biskup Jezierski był również redaktorem prac zbiorowych (takich, jak *Maryja w wierze i życiu Chrześcijań*) czy ich współredaktorem (*Maryjne orędzie z Gietrzwałdu* i *Matka Boża w wierze, kulcie, teologii i sztuce*). Ma na swoim koncie również wiele artykułów, publikowanych między innymi w „Studiach Warmińskich”. Recenzowana praca wpisuje się w mariologiczny dorobek autora. W formie krótkiego traktatu ukazuje on Maryję obecną w nauczaniu Ewangelistów, refleksji Ojców, nauczaniu Kościoła przez Magisterium oraz pracach teologów. Przedstawia także współczesne kierunki w mariologii oraz ujęcia teologii feministycznej i teologii wyzwolenia.

Praca podzielona jest na sześć rozdziałów, z czego główny trzon stanowią trzy pierwsze: o Maryi w Nowym Testamencie (s. 9-34), w refleksji Ojców, nauczaniu

Kościła i teologów (s. 35-67) oraz o czci, jaką odbiera w Kościele (s. 68-92). Kolejne trzy rozdziały książki to ukazanie kwestii ruchu na rzecz ogłoszenia piątego dogmatu mariologicznego (s. 93-96), chrystotypiczej i eklezjotypicznej perspektywy mariologii (s. 97-98) oraz jej ekumenicznego kontekstu (s. 99-100).

W pierwszym rozdziale pracy autor opisuje obraz Maryi ukazany w tekstach natchnionych. Układa je chronologicznie, począwszy od napisanych najwcześniej. Zajmuje się najpierw Listem do Galatów – jedynym, w którym odnosi się do Maryi św. Paweł. Następnie ukazuje Maryję w Ewangelii wg św. Marka, podejmuje kwestię „antymaryjności” tego pisma. W Ewangeliach św. Mateusza i św. Łukasza interpretuje rodowody Jezusa, ukazując ich schematyczny charakter, zgodny z ówczesną tradycją pisania rodowodów (por. E. Adamiak, *Mariologia*, Biblioteka Pomocy Naukowych, Poznań 2003, s. 24). U św. Mateusza zwraca uwagę na osobę Józefa, męża Maryi, oraz kwestię Jej dziewictwa. W Ewangelii wg św. Łukasza, badając tekst o Zwiastowaniu Pańskim, wskazuje na łączność ze Starym Testamentem. Ukazuje też analogiczne zapowiedzi narodzin w starotestamentalnych pismach, a pozdrowienie anielskie osadza w kontekście dziejów zbawienia. W pismach św. Jana autor przedstawia Maryję w ewangelicznych scenach: cudu w Kanie Galilejskiej oraz krzyżowania Jezusa. Ukazuje jeszcze możliwe interpretacje postaci Niewiasty w Apokalipsie.

W drugim rozdziale źródłem poszukiwań informacji o Maryi biskup Jezierski czyni refleksje Ojców Kościoła, nauczanie Kościoła późniejszych wieków i prace teologów. Znow – chronologicznie. Układa materiał wokół czterech dogmatów dotyczących Maryi, w zgodzie z kolejnością ich ogłaszania. Pierwszy traktuje o Maryi, Bożej Rodzicielce. Analizując terminy „Theotokos” oraz „Christotokos”, autor ukazuje, jak myśl ta rodziła się w Kościele. Zajmując się kwestią dziewictwa Maryi (drugi z kolei dogmat), ukazuje historię jego powstania oraz możliwe interpretacje teologów. Zauważa, że „dziewictwo [Maryi – G.K.] wskazywało na szczególnie, to jest Boski charakter Osoby i misji Jezusa” (s. 35). Pisząc o Niepokalanym poczęciu, stwierdza, że Pismo Święte nie mówi o nim bezpośrednio, ale otwiera perspektywę dla nauczania o tym zagadnieniu. Autor omawia kształtowanie się myśli w tej kwestii – od okresu patrystycznego, przez średniowiecze, aż do czasów jej ogłoszenia 8 grudnia 1854 roku. W rozprawie dotyczącej dogmatu o Wniebowzięciu Maryi (z 1 listopada 1950 roku) przedstawia negatywne konsekwencje jego ustanowienia: sprzeciw strony protestanckiej (która zwracała uwagę na brak jego źródeł w Objawieniu) i strony prawosławnej (która nie uznawała kompetencji biskupa Rzymu do ustanawiania dogmatów, przyznając je wyłącznie Soborowi Powszechnemu). Autor skupia się jednak przede wszystkim na przedstawieniu katolickiego uzasadnienia dogmatu.

Ostatnim zagadnieniem głównego trzonu pracy, zawartym w trzecim jej rozdziale, jest cześć oddawana Maryi w Kościele. Biskup Jezierski rozpoczyna wywód od przedstawienia dwóch ujęć mariologii widocznych na Soborze Watykańskim II – maksymalistycznego i minimalistycznego. Omawia również informacje dotyczące tytułu

Matki Kościoła. Przedstawia wkład dwóch papieży doby posoborowej, Pawła VI i Jana Pawła II, w zrozumienie i odnowę pobożności Maryjnej. Autor przytacza za *Marialis cultus* Pawła VI zasady dotyczące pobożności Maryjnej oraz drogi jej odnowy. Na przykładzie *Redemptoris Mater* Jana Pawła II pokazuje zaś, w jaki sposób papież przedstawia Maryję za wzór wiary, oraz przybliża nowy sposób rozumienia pośrednictwa Maryi. Autor zajmuje się również kwestią wizerunków Maryi i problemem ich integralności.

Nie wyczerpują zapowiedzianych tematów trzy kolejne rozdziały pracy; są wyłącznie ich zarysowaniem. Czwarty – traktuje o ruchu na rzecz ogłoszenia piątego dogmatu, z ukazaniem tytułów Maryi: Współodkupicielki, Orędowniczki oraz Pośredniczki łask wszelkich. Piąty – ukazuje chrystotypiczny i eklezjotypiczny schemat mariologii. Szósty, ostatni – zaznacza ekumeniczny charakter mariologii.

Autor przedstawił postać Maryi w formie zarysu mariologii, na co wskazuje podtytuł. Zadanie udało mu się zrealizować, jednak tytuł dzieła: *Maryja początkiem nowego świata* uzasadniony jest tylko krótką wzmianką w zakończeniu pracy: „[...] nazwano Maryję początkiem lepszego świata (*melioris mundi origo*). Jest ona początkiem nowej rzeczywistości eschatycznej, której chrześcijanie wyczekują z nadzieją” (s. 105). Bp Jezierski wyjaśnia we wstępie, czym jest mariologia, i kiedy zrodziła się ta dyscyplina teologii (s. 7-8). Nie zajmuje się szerzej jej miejscem w teologii dogmatycznej (co np. znajdujemy w pracy S. Budzika *Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła* [Tarnów 1993, s. 5-15]).

Praca podzielona jest na dwie niesymetryczne objętościowo części. Wynika to z rozmieszczenia składającego się na nie materiału. Najważniejsze kwestie stanowią jej trzon (są to rozdziały I-III), mniej istotne – umieszczone zostały w części drugiej (rozdziały IV-VI). W pierwszej dostarcza szczegółowych informacji. Swoje wnioski popiera opracowaniami autorów polskojęzycznych (E. Adamiak, S. Budzik czy C.S. Bartnik) i obcojęzycznych (F. Courth, R. Laurentin czy L. Scheffczyk). Odwołując się do tekstów biblijnych, nawiązuje do Starego i Nowego Testamentu. Rozpoczyna od pism nowotestamentalnych (podobnie jak E. Adamiak i abp S. Budzik w cytowanych publikacjach), nie wskazuje jednak wszystkich (brak odwołania do Dz 1,14). Omawiając źródła pierwszych rozdziałów, przedstawia różne możliwości ich interpretacji, co pomaga zrozumieć, skąd biorą się spory o prawdy dotyczące Maryi, jej znaczenia w Kościele oraz relacji do Syna (s. 19-21, 31-32). Prowadząc wywód w części drugiej – jedynie wskazuje interesujące kwestie.

Przytacza refleksje Ojców, Magisterium i teologów o Maryi, będące w ciągu lat przedmiotem badań i głoszenia. Odwołuje się do pism papieży w sprawie czci oddawanej Maryi, wskazówki dla pobożności Maryjnej formułując na podstawie *Marialis cultus* i *Redemptoris Mater* (s. 73-82). Tezy mariologiczne układa wokół czterech dogmatów, porządkując je chronologicznie, a dzięki temu łatwiej je zrozumieć i poznać sposób ich kształtowania się w historii.

Praca jest krótkim traktatem. Biskup Jezierski nie uwzględnia wszystkich poruszających temat autorów. Przedstawia tylko wybrane głosy w rozważanych zagadnieniach, niektóre z nich wzbogacając wnioskami teologii feministycznej (jak wówczas, gdy ukazuje prawdę o dziewictwie Maryi, s. 47; czy jej rodzicielstwie, s. 40-41) oraz teologii wyzwolenia (gdy omawia *Magnificat*, s. 27). Gdy w drugiej części (rozdziały IV-VI) przedstawia ruch na rzecz piątego dogmatu, schemat mariologii oraz jej ekumeniczny kontekst, ukazuje tylko główne wątki tych zagadnień.

Jeśli mariologię porównamy do odległej krainy, którą widzimy ze szczytu góry, przedstawiona praca określa jej granice i może być pierwszym krokiem do jej poznania. Roztacza bowiem przed czytelnikiem szeroki mariologiczny horyzont. Zostawia mu jednak pole do samodzielnych poszukiwań, niosąc pomoc w postaci obszernej bibliografii.

Grzegorz Kociuba